

Юқори Малакали Кадрлар Тайёрлаш Сифатини Оширишнинг Асосий Омиллари

Баҳромов Ҳасан Қаюмович

Бухоро давлат тиббиёт институти доценти

Аннотация: Мақолада таълим олиш ҳуқуқини таъминлаш ва ривожлантириш бўйича жаҳонда ва республикада тўпланган иш тажрибалари тадқиқ этилган. Миллий таълим тизимини халқаро стандартларга мослаштиришнинг асосий омилларини таҳлил этилган. Халқаро ҳамжамиятда таълим олиш ҳуқуқини ҳимоя қилишда Ўзбекистоннинг ролини тадқиқ этилган.

Калим сўзлар: Таълим, тарбия, дидактика, таълим олиш ҳуқуқи, модернизация.

Маълумки, инсон ҳуқуқлари тизимида таълим олиш ҳуқуқи жуда катта аҳамият касб этади. Жамиятни модернизация қилиш, жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллаш, келажаги буюк давлатни барпо этиш, биринчи навбатда, таълим олиш ҳуқуқига бўлган муносабат масаласига боғлиқдир.

Таълим тизимида амалга оширилаётган ислохотлар, имплементация қилинаётган халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар, қўлланилаётган хориж тажрибаси, ёшларнинг билим олишига яратилаётган имкониятлар, миллий қонунчилик тизимининг такомиллаштирилаётганлиги ҳам айнан шу мақсадларга қаратилаётганлиги билан аҳамиятлидир.

Мамлакатни модернизация қилиш, ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан барқарор ривожлантириш учун юқори малакали кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш, инсон капиталини меҳнат бозори талаблари асосида ривожлантириш бўйича чора тадбирлар белгиланди.

Ўрта махсус, олий таълим муассасаларини тизимли ривожлантириш ва бошқарув фаолиятини такомиллаштириш, коррупцияга қарши курашиш, шаффофликни таъминлашнинг таъсирчан механизмларини жорий этишнинг ҳуқуқий асослари яратилди.

Маълумки, 2018 йил 12 декабрь куни БМТ Бош Ассамблеясининг ялпи сессиясида “Маърифат ва диний бағрикенглик” деб номланган махсус резолюция қабул қилинган эди. Лойиҳаси Ўзбекистон томонидан ишлаб чиқилган ҳужжат БМТга аъзо барча давлатлар томонидан бир овоздан қўллаб-қувватланди. Резолюциянинг қабул қилиниши 2017 йил сентябрь ойида Нью-Йорк шаҳрида бўлиб ўтган БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида Президентимиз Шавкат Мирзиёев илгари сурган ташаббуснинг амалий ифодаси бўлди. Давлатимиз раҳбари БМТ юксак минбарида туриб сўзлар экан, Ўзбекистон томонидан таклиф этилган резолюциянинг асосий мақсади “барчанинг таълим олиш ҳуқуқини таъминлашга, саводсизлик ва жаҳолатга барҳам беришга кўмаклашишдан иборат” эканини қайд этди. Ҳужжат “бағрикенглик ва ўзаро ҳурматни қарор топтириш, диний эркинликни таъминлаш, эътиқод қилувчиларнинг ҳуқуқини ҳимоя қилиш, уларнинг камситилишига йўл қўймасликка кўмаклашиш”га қаратилган.

Ушбу ташаббусни амалга ошириш мақсадида Ўзбекистон Ташқи ишлар вазирлиги қатор бошқа идоралар билан ҳамкорликда резолюция лойиҳаси матнини ишлаб чиқиш ва уни Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо барча давлатлар билан келишиш бўйича тизимли ишлар олиб борди.

Мамлакатимизнинг Нью-Йорк шаҳридаги Доимий ваколатхонасидан маълум қилишларича, БМТга аъзо давлатлар билан ушбу ҳужжат лойиҳасига доир кўплаб ва ҳар томонлама музокаралар якунлари бўйича 12 декабрь куни Президентимизнинг ташаббуси ҳаётга татбиқ этилди. БМТ Бош Ассамблеяси ялпи мажлиси давомида “Маърифат ва диний бағрикенглик” резолюцияси қабул қилинди. Мазкур резолюция нафақат БМТга аъзо барча давлатлар томонидан бир овоздан қўллаб-қувватлангани, балки Шимолий Америка ва Лотин Америкаси, Осиё, Африка ва бошқа қитъаларнинг 50 дан зиёд мамлакати билан ҳаммуаллифликда қабул қилингани эътиборга молик. Бу халқаро ҳамжамият томонидан Ўзбекистон раҳбари ташаббусининг долзарблиги ва ўз вақтида илгари сурилган таклиф эканининг юксак эътирофидан далолатдир. Ҳаммуаллифлар қаторида Озарбайжон, Жазоир, Баҳрайн, Беларусь, Гана, Миср, Ҳиндистон, Қозоғистон, Канада, Қатар, Қирғизистон, Ливан, Марокаш, БАА, Покистон, Корея Республикаси, Россия, Саудия Арабистони, Сингапур, Судан, Тожикистон, Таиланд, Тунис, Туркменистон, Филиппин, Япония ва бошқа давлатларни қайд этиш жоиз.

Ўзбекистон ташаббуси билан қабул қилинган резолюцияда маърифатпарварлик ғоясини илгари суриш қайд этилиб, сайёрамизда хавфсизлик ва тинчликни мустаҳкамлаш йўлидаги интеграция, ўзаро ҳурмат, инсон ҳуқуқлари ҳимояси, муроса ва ўзаро англашувнинг нечоғли муҳимлиги эътироф этилди. Эътиборга лойиқ жиҳати шундаки, ушбу ҳужжат барча аъзо давлатларнинг таълим ва бошқа воситалар ёрдамида дин ва эътиқод эркинлигига доир барча масалаларда ўзаро англашув, бағрикенглик, камситишга йўл қўймаслик борасидаги саъй-ҳаракатлар ва ҳурматни рағбатлантириш, шунингдек илмий-тадқиқот фаолиятини қўллаб-қувватлашга ундайди. Таъкидлаш жоизки, резолюциянинг мақсад ва мазмуни БМТ доирасида қабул қилинган муҳим ҳужжатлар, жумладан, БМТ Низоми, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси, 2030 йилгача бўлган даврда Барқарор ривожланиш мақсадлари, шунингдек, БМТ Бош Ассамблеясининг мавзуга доир анъанавий резолюциялари қоидаларига тўлиқ мос келади.

Айни пайтда БМТ Бош Ассамблеяси томонидан қабул қилинган ҳужжатда аъзо давлатларга миллий ва халқаро ОАВлар, жумладан, Интернет тармоғида кенг қўламли тарғибот ишларини йўлга қўйиш, бағрикенглик, зўравонликка барҳам бериш ҳамда дин ва эътиқод эркинлигига доир маърифий ахборот тарқатиш каби тегишли коммуникацион стратегияни жорий этиш таклиф қилинди. Ушбу ҳужжат инсон ҳуқуқлари, глобал мулоқотга кўмаклашишга доир халқаро саъй-ҳаракатларни фаоллаштиришга ундашини қайд этиш лозим. Бундан ташқари, резолюцияда таълим, илм-фан, маданият воситасида миллатлараро ҳамкорликни кенгайтириш орқали ЮНЕСКОнинг дунёда тинчлик ва хавфсизлик ўрнатишдаги муҳим роли эътироф этилди.

БМТ Бош Ассамблеяси мазкур резолюциянинг бир овоздан қабул қилиниши Президентимизнинг турли миллат ва конфессиялар ўртасида ҳамкорлик, ўзаро ҳурмат ва бирдамлик муҳитини мустаҳкамлаш, конфессиялар, миллатлар ва маданиятлараро мулоқотни қўллаб-қувватлаш ва асраш, юртимизда тинчлик ва тотувликни таъминлашга қаратилган изчил ва пухта ўйланган стратегияси халқаро ҳамжамият томонидан тўла қўллаб-қувватланаётганининг яққол далилидир.

Дарсларни самарали ташкил қилишда педагогдан жуда катта фаолият талаб этилади. Педагогика тарихида бир-биридан фарқ қилувчи учта дидактик тизимни ажратиш мумкин: 1) анъанавий; 2) педоцентрик; 3) замонавий дидактик тизим (парадигма). Таълимнинг анъанавий тизимида ўқитиш, яъни, ўқитувчининг фаолияти устунлик қилади. У Ж. Коменский, И. Гербарт каби ўқитувчиларнинг дидактик тушунчаларига, шунингдек, немис классик гимназиясининг дидактикасига асосланади.

Педоцентрик тизимда ўрганишда асосий рол ўрганишга, боланинг фаолиятига қаратилади. Бу ёндашув Жон Дьюи тизимига, Вилгельм Август Лайнинг меҳнат мактабига ва 20-аср бошларида педагогикада юз берган ислохотлар даври назариясига асосланади.

Замонавий дидактик тизимда ўқув фаолияти ўқитиш ва ўрганишдан иборат бўлиб, дидактиканинг предмети эса, уларнинг дидактик муносабати ҳисобланади. И.Ф.Гербарт (1776 - 1841) анъанавий дидактик тизимни ўрганишга улкан ҳисса қўшди. У педагогикани фалсафа, психология каби фанлар ёрдамида асослашга ҳаракат қилди. Педагогнинг фикрича, тарбиянинг мақсадини эзгу шахсни шакллантириш (унинг малакалари, тушунчалари, ғоялари) деб ҳисоблаган ва бу мақсад ўзгармас бўлиши керак.

Психология нуқтаи назаридан , Гербарт онг турли ғояларнинг шаклланиши ва ҳаракати жараёнида шаклланади, деб ҳисоблаган. Онг дастлаб ҳеч қандай хусусиятга эга эмас. Бундан келиб чиқадики, педагогиканинг асосий вазифаси ўқувчида барча кераксиз ва салбий нарсаларни сиқиб чиқара оладиган тўғри ғоялар, кўникма ва билимларни шакллантиришдан иборатдир.

Гербарт ақлий тарбияга катта аҳамият берган. У тарбиявий ўқитиш тамойилини киритди. Таълим тарбия қилиши керак, таълимсиз таълим бўлмайди, деган хулосага келади. Таълим муассасасида ўқув жараёнини ташкил этиш ва бутун тартиб ахлоқий жиҳатдан кучли бўлиши керак бўлган шахсни шакллантиради. Таълим билимни ҳис-туйғуларни, иродани ривожлантириш билан, шахснинг мотивацион- эҳтиёж соҳаси деб аталадиган нарса билан боғлаши керак. Ўз мақсадларига эришиш учун Гербарт ўрганиш босқичлари назариясини яратди. Ушбу назария тўрт босқичдан иборат:

1. Аниқлик босқичи. Бу босқичда талабалар янги материал билан танишадилар, уларни ўрганишда кўрғазмаларни қуроллардан фойдаланадилар.
2. Ассоциация босқичида ўқувчилар суҳбат жараёнида янги ва эски ғоялар ўртасида алоқа ўрнатадилар.
3. Тизим босқичи. Бу босқичда ўқувчилар ўқитувчи билан биргаликда олинган билимлар асосида хулосалар, тушунчалар, қоидалар, қонунларни тузадилар.
4. Усул деб аталадиган тўртинчи босқичда ўқувчилар олган билимларини амалиётда қўллайдилар. Улар мантиқий ва ижодий фикрлаш қобилиятини талаб қиладиган турли машқларни бажарадилар ва янги кўникмаларни эгаллашларига ёрдам берадилар.

Гербарт дидактикасида бошқарув, кўрсатмалар, ўқитувчининг кўрсатмалари, қоидалар каби таърифлар муҳим аҳамиятга эга. Назорат воситаларига назорат, буйруқ ва тақиқлар, жазо, ҳатто жисмоний жазо, шунингдек, болани банд қилиш қобилияти киради. Дидактика учун ўқитувчининг фаолиятини ташкил этиш ва тизимлаштириш муҳим эди, шунинг учун Гербарт бунга амалга оширишга ҳаракат қилди. У таълим босқичларини шахс ҳақидаги фалсафий-ахлоқий ғоялар, психологик таҳлил ва билимларни шакллантирувчи психик жараёнлар ҳақидаги таълимотга асослади. Гербартнинг ушбу қоидалари ўқув жараёнининг муҳим жиҳатларини акс эттиради, аммо бу схеманинг мутлақлаштирилиши ва универсаллаштирилиши дарсни ташкил этишда расмийчиликка олиб келди, бу Гербарт издошлари ва талабалари орасида айниқса аниқ ифодаланган.

20-аср бошларига келиб, бу тизим танқид қилинди. Ушбу таълим тизими тайёр билимларни узатишга қаратилган ва боланинг ақлий фаоллигини кўрсатишга имкон бермайди ва фикрлашнинг ривожланишига ҳисса қўшмайди. Бу авторитар ва талабаларнинг мустақиллигини бостиради. Гербартнинг анъанавий тизимида китобхонлик, сўзлашув мавжуд, боланинг эҳтиёжлари ва манфаатлари ҳаётдан ажралиб туради.

20-асрнинг бошларида янги ёндашувлар пайдо бўлди. Ушбу ёндашувлар орасида, биринчи навбатда, педоцентрик дидактика ажралиб туради. Педоцентризм - педагогикадаги боланинг хусусиятларидан келиб чиқиб, тарбия ва ўқитиш муаммоларини ишлаб чиқадиган йўналиш.

У прогрессив , ислохотчи, амалда ўрганиш деб ҳам аталади. Педоцентрик дидактиканинг пайдо бўлиши америкалик педагог Жон Дьюи (1859-1952) номи билан боғлиқ. Унинг кўплаб асарлари нафақат Америка Қўшма Штатларидаги, балки бошқа баъзи мамлакатлардаги мактабларнинг ўқув ишларининг умумий табиатига жиддий таъсир кўрсатди. Буларга 20-

йиллардаги совет мактаби киради. Жон Дьюи ўқув жараёнини боланинг эҳтиёжлари, қобилиятлари ва қизиқишлари асосида қуришни таклиф қилди, шунинг учун "педоцентрик" дидактика номи шундан келиб чиққан.

Тренингнинг мақсади - болаларнинг умумий ва ақлий қобилиятларини, уларнинг турли кўникмаларини ривожлантириш. Педоцентризм - педагогикадаги боланинг хусусиятларидан келиб чиқиб, тарбия ва ўқитиш муаммоларини ишлаб чиқадиган йўналиш.

Педоцентрик, шунингдек, ислохотчи дидактика сифатида ҳам танилган, 20-аср ўқитувчиларининг таълимнинг Гербарт моделига бўлган муносабати натижасидир. Прогрессив ўқитувчилар уни "китоб ўрганиш мактаби" деб аташди, болалар дунёсидан ажралиб, уни "иш ва ҳаёт мактаби" билан таққосладилар. Ғарб олимларидан бири янги дидактиканинг моҳиятини ва унинг болага қаратилганлигини оддий мисол ёрдамида мажозий маънода ифодалаган: "ўргатиш" феъли иккита маънога эга - кимни ўргатиш ва нимани ўргатиш. Янги педагогика вакиллариининг фикрича, дидактиканинг асосий муаммоси ўқувчини ўқув жараёнида фаоллаштириш эди. Ўрганиш мустақил, табиий ва стихияли хусусиятга эга бўлишини таъминлаш керак эди. Бунга эришиш учун ўқитиш тайёр билимларни тақдим этиш, ёдлаш, такрорлаш сифатида эмас, балки ўқувчиларнинг ўз стихияли фаолияти жараёнида билимларни кашф қилиш, эгаллаш сифатида тузилиши керак.

Бу ерда "амалга ошириш орқали ўрганиш" номи келиб чиқади, бунда бола барча билим ва кўникмаларни амалий ҳаваскорлик фаолияти ва ўзининг шахсий тажрибасидан олади. Дьюининг таълим модели ўрганиладиган фанларнинг кетма-кет тизими билан қатъий белгиланган ўқув дастурини қабул қилмади, фақат боланинг ҳаётий тажрибаси учун зарур бўлган билимларни танлади. Ўқув жараёнининг тузилиши қуйидагича: биринчи навбатда, фаолият жараёнида қийинчилик ҳисси пайдо бўлади, сўнгра муаммо ва қийинчиликнинг моҳияти шакллантирилади, шундан сўнгра зарурий муаммони ҳал қилиш учун фаразлар илгари сурилади ва синовдан ўтказилади, якуний хулосалар чиқарилади, олинган билимларга мувофиқ янги фаолият пайдо бўлади. Ўқув жараёнининг босқичлари ҳам тадқиқот фикрлаш, ҳам илмий изланишни такрорлайди. Бундай ёндашув ўқитишнинг мазмуни ва усулларини ҳамда ташкилий шакллариини ўзгартиришни тақозо этди.

Анъанавий ва педоцентрик тушунчаларда маълум муаммоларнинг мавжудлиги бизни уларни ҳал қилиш йўллариини излашга мажбур қилади. 20-асрнинг иккинчи ярми мамлакатимизда ҳам, хорижда ҳам дидактик тафаккурнинг ривожланиши билан характерланади. На педоцентрик, на педагогцентрик тизимлар замонавий дидактика эҳтиёжларини қондира олмаганлиги сабабли, дидактика соҳасида доимий изланишлар олиб борилмоқда.

Замонавий дидактик тизимнинг маъноси ҳам бир, ҳам бошқа таълимотнинг ижобий томонларини қўллашдир. Ушбу концепция шуни кўрсатадики, ўрганиш ҳам, ўқитиш ҳам ўқув жараёнига хос бўлган асосий компонентлардир. Замонавий дидактик тизим дастурлаштирилган, муаммоли таълим, ривожлантирувчи таълим, ҳамкорлик педагогикаси ва бошқалар каби тушунчаларга асосланади. Замонавий дидактик тизим ўқитувчи ва ўқувчи ўртасидаги ўзаро муносабатлар, ўзаро тушуниш, субъект-субъект муносабатлари тамойиллари асосида шаклланади. Ўқув жараёни репродуктив моделдан талабанинг изланиш, ижодий фаолияти моделига ўтиш билан тавсифланади.

Ўқитувчининг вазифаси - мақсадни қуриш, муаммо қўйиш. Ўқитувчи қийин ўқув вазиятидан чиқиш йўлини топишда фаол ёрдамчидир. Бироқ, педоцентрик концепциядан фарқли ўлароқ, ўқитувчининг ўзи муаммони таклиф қилиши мумкин. Ўқитувчи ва талабанинг биргаликдаги иши натижасида таклиф қилинган муаммога жавоб топилиши керак. Таълим жараёнида жамоавий иш, олинган билимларни чуқур таҳлил қилиш рағбатлантирилади.

Замонавий дидактик тизимнинг контурлари аста-секин чизилади. Ва шунга қарамай, педагогика фанида ҳали ягона дидактик тизим мавжуд бўлмаса-да, умумий нарсага эга бўлган бир қатор назариялар мавжуд. Кўпгина ёндашувларда ўқув мақсадлари билимларни шакллантириш, шунингдек, ўқувчиларнинг умумий ривожланиши, уларнинг меҳнат,

интеллектуал, бадий ва бошқа кўникмаларини ўз ичига олади. Ўқитувчи ўқувчиларнинг ўқув ва билиш фаолиятини бошқаради, уларни ташкил қилади ва олиб боради. Бу бир вақтнинг ўзида уларнинг мустақил ишини рағбатлантиради, ўқитишнинг анъанавий, тушунтириш ва ислохотчи тадқиқот моделининг ҳаддан ташқари ҳолатларидан қочади, лекин уларнинг кучли томонларидан фойдаланади. Ҳозирги босқичдаги таълим жараёни мажбурий равишда бирлаштирилиши керак, бунда ўқитувчи ҳам, талаба ҳам тенг ҳуқуқларга эга. Жараёнда менежернинг роли ўқитувчига юкланган, аммо ўқитувчининг асосий вазифаси талабани мустақил таълим фаолияти билан шуғулланишга ундашдир. Бу концепциянинг моҳияти куйидагилардан иборат: талабалар ўқитувчи томонидан мақсадли ва бошқариладиган ўқув жараёни тизимида шахсий кашфиётлар орқали билим олади ва дунёни идрок этади. Таълимнинг ушбу моделида талабалар ўрганилаётган мавзу бўйича илгари номаълум бўлган умумлашмалар ва қолипларни мустақил равишда шакллантириш ва уларни ўқув жараёнининг ўзида ҳам, амалий қўллаш кўникма ва малакаларини ўзлаштиришда қийинчиликларни енгиш учун барча билим кучларини интилишлари ва сарфлашлари талаб этилади.

Ўзбекистон Республикаси демократик ҳуқуқий давлат куриш ва фуқаролик жамиятини шакллантириш учун ҳаракат қилар экан, ҳар томонлама ривожланган, эркин шахсни шакллантиришни ўзининг асосий вазифаларидан бири деб билади. Таълим соҳасида мақсадга йўналтирилган давлат сиёсатини олиб бориш ва бу вазифани ечишда асосий воситалардан биридир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Kenjaeva, K. P. (2023). Main Requirements for the Modern Model of Staff Training. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(5), 446-450.
2. Кенжаева, Х. П. (2023). ЁШЛАР ТАРБИЯСИДА МАЎНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ. *IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIIY JURNALI*, 3(5), 205-208.
3. Кенжаева, Х. П. ШАРҚ ФАЛСАФАСИДА «ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ» МАСАЛАСИ. *УЧЕНЬИЙ XXI ВЕКА*, 76.
4. Pulatovna, K. K. (2022). Main Directions for Reforming the Educational System in the Republic of Uzbekistan. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 6, 276-281.
5. Pulatovna, K. K. (2022). Technologies and Conditions for the Implementation of Innovative Processes. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 5, 610-615.
6. Kenjaeva, X. P., Tojiev, F. I., & Juraev, B. N. (2014). ROLE OF WOMEN IN CREATION AND DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC SOCIETY IN UZBEKISTAN. *Innovations in technologies and education*, 119-123.
7. Кенжаева, Х. П. (2022). ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ.
8. Pulatovna, K. K. (2022). Political Culture and its Content. *Web of Scholars: Multidimensional Research Journal*, 1(5), 110-113.
9. Кенжаева, Х. (2021). Миллий маънавий меросимизда таълим-тарбия масалалари. *Общество и инновации*, 2(6/S), 18-24.
10. Кенжаева Х. П. ФУҚАРОЛИК МАДАНИЯТИ МЕЗОНЛАРИ ШАРҚ ФАЛСАФАСИ ТАЛҚИНИДА //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 3.
11. Кенжаева, Х. П. (2021). Аёллар ижтимоий фаоллигини оширишда фуқаролик институтларининг ўрни. *Scientific progress*, 1(6), 957-961.
12. Кенжаева, Х. П. (2021). Сиёсий-Ҳуқуқий Маданиятни Ошириш Омиллари. *Ижтимоий Фанларда Инновация онлайн илмий журнали*, 1(6), 94-97.

13. Кенжаева, Х. П. (2021). Сиёсий Тизимни Ислоҳ Қилиш Омиллари. *Таълим ва Ривожланиш Таҳлили онлайн илмий журнали*, 1(6), 199-202.
14. Кенжаева, Х. П. (2023). АЛИШЕР НАВОИЙНИНГ “МАҲБУБ УЛ-ҚУЛУБ” АСАРИДА ФАЛСАФИЙ-ИНСОНПАРВАРЛИК ҲОЯЛАР ТАЛҚИНИ. *SIYOSATSHUNOSLIK, HUQUQ VA XALQARO MUNOSABATLAR JURNALI*, 2(10), 68-71.
15. Imomjonovich, I. I., & Amirkulovna, A. G. (2021). Methods of early detection of rejection in a kidney transplant from a relative donor. *Academicia Globe*, 2(05), 293-295.
16. Imomjonovich, I. I., & Amirkulovna, A. G. (2021). Current immunological problems in kidney transplantation.
17. Arashova, G. A., & Kh, G. M. (2021). Morphological and Functional Aspects of the Lymphatic System and its Current Problems. *International Journal of Innovative Analyses and Emerging Technology*, 10(5), 149-152.
18. Arashova G.A. (2023). Clinical and Epidemiological Features of Acute Brucellosis at the Present Stage. *American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences (2993-2149)*, 1(9), 80–84.
19. Gulnora Amirqulovna Arashova. (2023). PRESENT STAGE CLINICAL MANIFESTATIONS OF CHICKENPOX. *International Journal of Medical Sciences And Clinical Research*, 3(08), 64–71.
20. Amirqulovna, A. G. (2023). CLINICAL FEATURES OF THE COURSE OF CHICKENPOX AT THE PRESENT STAGE. *INTERNATIONAL JOURNAL OF HEALTH SYSTEMS AND MEDICAL SCIENCES*, 2(6), 74-79.
21. Amirkulovna, A. G. (2022). Observation of the Immuno-Pathogenetic State of Measles in Adults. *INTERNATIONAL JOURNAL OF HEALTH SYSTEMS AND MEDICAL SCIENCES*, 1(5), 154-158.
22. Amirkulovna, A. G. (2022). Clinical and Epidemiological Features of Measles in Adults. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 3(3), 80-86.
23. Arashova Gulnora Amirkulovna. (2023). THE ROLE OF MEDICAL CULTURE IN THE PREVENTION OF INFECTIOUS DISEASES. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 605–610.
24. Arashova Gulnora Amirkulovna. (2023). Modern Methods of Combating Infectious Diseases. *American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences (2993-2149)*, 1(10), 70–75.
25. Kenjaeva Khurshida Pulatovna. (2023). PHILOSOPHICAL-DIDACTICAL TREATISE BY ALISHER NAVAI “BELOVED OF HEARTS”. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(11), 21–26
26. Kenjaeva, K. P. (2023). “Beloved of the Heart” Philosophical and Moral-Educational Work of Alisher Navai. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY*, 4(12), 1-6.
27. Khurshida Pulatovna Kenjaeva. (2023). Basic Requirements for a Modern Personnel Training Model. *International Journal of Formal Education*, 2(12), 407–412.
28. Khurshida Pulatovna Kenzhaeva. (2023). Humanistic Views in the Work of Alisher Navoi. *Excellencia: International Multi-Disciplinary Journal of Education (2994-9521)*, 1(6), 73-78.